

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.08.2001, sp. zn. 29 Cdo 1248/99, ECLI:CZ:NS:2001:29.CDO.1248.99.1

Číslo: 9/2003

Právní věta: I. Doloží-li věřitel, který podal návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka, splatnou pohledávku za dlužníkem vykonatelným soudním rozhodnutím, nemůže konkursní soud při rozhodování o návrhu na prohlášení konkursu otázku vzniku této pohledávky znovu posuzovat, a to ani jako otázku předběžnou. II. V řízení o odvolání proti usnesení, jímž soud prvního stupně prohlásil konkurs na majetek dlužníka, je soud prvního stupně povinen předložit konkursní spis odvolacímu soudu (§ 210 odst. 3 o. s. ř.) i s přihláškami pohledávek konkursních věřitelů, které tvoří součást spisu. III. Obsah přihlášek může mít i v odvolacím řízení význam pro posouzení, zda věřitel doložil pohledávku za dlužníkem, jakož i co do závěru o tom, zda dlužník má více věřitelů.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.08.2001

Spisová značka: 29 Cdo 1248/99

Číslo rozhodnutí: 9

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Konkurs

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Usnesením ze dne 1. 4. 1999 V r c h n í s o u d v Olomouci změnil usnesení ze dne 17. 10. 1997, jímž K r a j s k ý o b c h o d n í s o u d v Ostravě prohlásil konkurs na majetek dlužníka, a to tak, že návrh věřitele Fondu národního majetku České republiky na prohlášení konkursu na majetek dlužníka zamítl. Odvolací soud dospěl na rozdíl od soudu prvního stupně k závěru, že věřitel nedoložil, že má proti dlužníkovi splatnou pohledávku (ve výši 40 018 455, 76 Kč), čímž nesplnil povinnost uvedenou v ustanovení § 4 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen "ZKV"), jako jeden z předpokladů pro vyhovění návrhu na prohlášení konkursu. Oproti soudu prvního stupně měl totiž za to, že tuto pohledávku neosvědčuje smlouva (vycházející ze zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění zákona č. 92/1992 Sb. – dále též jen "zákon") uzavřená mezi dlužníkem (jako kupujícím) a věřitelem (jako prodávajícím) dne 30. 11. 1992 (dále též jen "smlouva"); přitom smlouvě přisoudil povahu kupní smlouvy, nikoli (jako soud prvního stupně) smlouvy o prodeji podniku. Z článku XI. smlouvy nelze podle odvolacího soudu dovodit, kdy nabyla účinnosti, takže dlužník na jedné straně nenabyl k privatizovanému majetku vlastnického práva (a z hlediska ustanovení § 19 odst. 1 zákona tak došlo k předání majetku dlužníku bez právního důvodu), na druhé straně mu nevznikla povinnost zaplatit ke dni sjednanému ve smlouvě kupní cenu.

Smlouva je sice platná, nikoli však účinná.

Věřitel (zastoupen advokátem) podal proti usnesení odvolacího soudu včas dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 238a o. s. ř., namítaje, že usnesení spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy že je dán dovolací důvod dle ustanovení § 241 odst. 3 písm. d/ o. s. ř.). Konkrétně dovolatel poukazuje na to, že otázka, kdy smlouva nabyla účinnosti, je otázkou výkladu, přičemž dle jeho přesvědčení se tak – ve shodě s článkem I. smlouvy – stalo 1. 12. 1992. I kdyby soud v případném sporu dospěl k závěru, že smlouva tohoto dne účinnosti nenabyla, musela by se stát účinnou (podle svého článku XI.) posledním dnem roku 1992, to jest 31. 12. 1992. Otázka účinnosti smlouvy nebyla mezi stranami nikdy sporná, a to ani v soudním řízení o zaplacení částky 40 018 456 Kč s příslušenstvím (jako kupní ceny ze smlouvy), vedeném k návrhu věřitele (žalobce) proti dlužníku (žalovanému) u Krajského obchodního soudu v Ostravě pod sp. zn. 12 Cm 786/93. Tento soud též rozsudkem ze dne 2. 10. 1995, který nabyl právní moci 8. 11. 1995, uložil dlužníku zaplatit žalovanou částku včetně příslušenství. Dovolatel dále – s vědomím, že tato otázka nebyla pro rozhodnutí odvolacího soudu určující – oponuje i úvaze odvolacího soudu o povaze smlouvy, uzavíraje, že podle jeho přesvědčení jde o smlouvu o prodeji podniku. Konečně dovolatel uvádí, že byla-li smlouva dostatečným právním titulem pro vydání rozhodnutí o povinnosti dlužníka zaplatit kupní cenu s příslušenstvím, měla by dostačovat i k prokázání věřitelovy splatné pohledávky za dlužníkem v konkursním řízení, a to i bez pravomocného rozhodnutí (které je podle § 159 odst. 2 o. s. ř. pro účastníky a všechny orgány /včetně soudu/ závazné). Označený rozsudek nemohl návrhovatel připojit k návrhu na prohlášení konkursu, jelikož byl vydán až po zahájení konkursního řízení, vynesl jej však stejný soud jako ten, který rozhodl o prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Podle ustanovení § 167 odst. 2 a § 154 odst. 1 o. s. ř. byl pro rozhodnutí ve věci rozhodující stav v době jeho vyhlášení, a ten byl takový, že splatná pohledávka zde (v době, kdy rozhodovaly soudy obou stupňů) byla. Proto dovolatel požaduje, aby Nejvyšší soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Podle bodu 17., hlavy první, části dvanácté zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (to jest podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. lednem 2001).

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř. a je i důvodné, byť nikoli z příčin v něm uvedených.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř. a je i důvodné, byť nikoli z příčin v něm uvedených. N e j v y š š í s o u d proto napadené usnesení zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Dovolací soud přihlíží z úřední povinnosti k vadám vyjmenovaným v § 237 odst. 1 o. s. ř. (tzv. "zmatečností"), a (je-li dovolání přípustné) k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; jinak je vázán uplatněným dovolacím důvodem, včetně toho, jak jej dovolatel obsahově vymezil (§ 242 odst. 1 a 3 o. s. ř.).

Z obsahu spisu pak vyplývá právě existence jiné vady řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí odvolacího soudu ve věci.

S přihlédnutím k době vydání napadeného usnesení je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný

výklad zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb. a č. 12/1998 Sb.

Z ustanovení § 4 odst. 2, věty první, ZKV vyplývá, že je-li návrh na prohlášení konkursu podán věřitelem, musí navrhovatel především doložit, že má proti dlužníkovi splatnou pohledávku.

Již pod bodem VIII. stanoviska svého občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 17. 6. 1998, [Cpjn 19/98](#), uveřejněného pod číslem 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen "stanovisko"), přitom Nejvyšší soud formuloval a odůvodnil závěr, podle něž věřitel může návrh na prohlášení konkursu podat i pro splatnou pohledávku, o níž dosud nebylo příslušným orgánem pravomocně rozhodnuto.

Vysvětlil rovněž, že povaha řízení o návrhu na prohlášení konkursu nevyklučuje, aby soud o skutečnostech, jež jsou mezi účastníky sporné, prováděl dokazování, není však povinností konkursního soudu provádět dokazování o tom, zda pohledávka věřitele (navrhovatele konkursu) skutečně existuje (srov. str. 176 /352/ stanoviska). Také Ústavní soud v usnesení ze dne 17. 3. 1997, sp. zn. [III. ÚS 363/96](#), uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR, svazku 7, části II., pod číslem 7, uzavřel, že na řízení o prohlášení konkursu se vztahují základní zásady občanského soudního řízení, zejména zásada dispoziční, z níž pro účastníky soudního řízení vyplývá, že mají uvádět své návrhy a dokazovat svá tvrzení, přičemž soud v tomto řízení není veden zásadou oficiality (str. 351-356).

Závěry formulované v cit. stanovisku a usnesení (platné i za současné právní úpravy) slouží Nejvyššímu soudu jako východisko úvah o povaze osvědčování (doložení) věřitelovy pohledávky. Skutečnost, že konkursní soud není povinen v té fázi řízení, která se týká zkoumání předpokladů pro prohlášení konkursu na majetek dlužníka, sám (bez návrhů účastníků v uvedeném směru) opatřovat podklady způsobilé doložit existenci věřitelovy pohledávky, jej však nezabavuje povinnosti respektovat zásadu formulovanou v ustanovení § 159 odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. Podle tohoto ustanovení platí, že výrok pravomocného rozsudku je závazný pro účastníky a pro všechny orgány. Ani soud nemůže vycházet z jiného závěru o existenci či neexistenci nároku mezi těmiž účastníky, o němž již bylo pravomocně rozhodnuto, a otázku vzniku pohledávky nemůže sám v jiném řízení znovu posuzovat ani jako otázku předběžnou (shodně srov. též rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod číslem 48/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Úprava obsažená v ustanovení § 159 odst. 2 o. s. ř. omezuje soud v občanském soudním řízení (včetně konkursního řízení, nejde-li v něm o spor o pravost, výši nebo pořadí vykonatelné pohledávky) ve volném hodnocení důkazů, potud, že otázku, již by jinak byl oprávněn řešit jako předběžnou na základě skutečností, jež měl za prokázány (zde osvědčeny či doloženy) na základě jím zjišťovaného (osvědčovaného) skutkového stavu, je při pravomocném rozsudku povinen posoudit ve shodě s jeho výrokem. Odtud se rovněž podává, že jakmile okolnost, že o této otázce již bylo soudem pravomocně rozhodnuto, vyjde v řízení najevo (lhostejno, zda se tak stane z iniciativy účastníků, soudu nebo jiné osoby), je soud povinen ji i bez důkazních návrhů účastníků řízení prověřit a podle výsledků svého šetření podříditi své rozhodnutí v této části zásadě formulované v ustanovení § 159 odst. 2 o. s. ř.

Je procesním opomenutím věřitele, že při podání návrhu na prohlášení konkursu (21. září 1995), neinformoval soud o tom, že pohledávku, jejíž existenci dokládá v konkursním řízení, již od roku 1993 po žalovaném vymáhal u Krajského obchodního soudu v Ostravě pod sp. zn. 12 Cm 786/93. Stejně tak věřitel před vydáním usnesení o prohlášení konkursu nezprostředkoval soudu prvního stupně informaci o tom, že uvedená pohledávka mu byla (včetně příslušenství) označeným soudem přisouzena již v roce 1995 (rozsudkem ze dne 2. 10. 1995, který nabyl právní moci dne 8. 11. 1995) a

uvedenou informaci neposkytl před rozhodnutím o dlužníkově odvolání ani odvolacímu soudu, přesto, že se k odvolání v prosinci 1997 písemně vyjadřoval.

Skutečností nicméně zůstává, že věřitel v přihlášce došlé soudu prvního stupně dne 13. 11. 1997 přihlásil do konkursu za dlužníkem právě pohledávku, jejíž existenci dokládal v první fázi řízení, přičemž v tomto podání již soud informoval o tom, že jde o pohledávku vykonatelnou, pravomocně mu přiznanou výše označeným rozsudkem. Podle prezenčního razítka soudu na přihlášce byly k podání připojeny jako přílohy i listiny označené v textu přihlášky, tedy i onen rozsudek opatřený doložkou právní moci a doložkou vykonatelnosti

V době, kdy věřitel přihlásil pohledávku do konkursu (listopad 1997), jakož i v době, kdy soud prvního stupně předkládal věc s odvoláním podruhé vrchnímu soudu, to jest ke dni 19. 3. 1998, vymezovala (v ustanoveních § 185 až § 187) obsah konkursního spisu (pro soudy závazně) Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 30. 8. 1993, č.j. 1068/93-OOD, ve znění pozdějších změn a doplnění, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní a krajské soudy (dále též jen "kancelářský řád"). Z ustanovení § 186 kancelářského řádu pak plyne, že součástí konkursního spisu jsou i přihlášky pohledávek věřitelů v konkursním řízení s tím, že (podle odstavce 2 citovaného ustanovení) pro ně lze založit zvláštní svazky spisů a v takovém případě se počet svazků a jejich obsah vyznačí na spisovém obalu základního spisu. Podle ustanovení § 186 odst. 3 kancelářského řádu se u těchto spisů též vždy vede spisový přehled, do něhož se zapisují všechny písemnosti bezprostředně po jejich vložení do spisu a dále zvláštní svazky spisu poté, co byly založeny.

Dle ustanovení § 186 odst. 4 kancelářského řádu se u konkursních spisů vkládá za spisový přehled též přehledný list spisu konkursního řízení, který má dle § 187 odst. 1 písm. f) kancelářského řádu obsahovat též seznam přihlášených pohledávek (obdobně srov. s účinností od 1. 4. 1998 ustanovení § 201 až § 203 Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 23. 3. 1998, č.j. 1100/98-OOD, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy).

Přehledný list spisu konkursního řízení v této věci sice v rozporu s citovaným ustanovením kancelářského řádu neobsahuje seznam přihlášek, nicméně ze spisového přehledu je patrné, že soud založil zvláštní svazky spisů pro přihlášky pohledávek věřitelů do konkursu (ačkoliv jejich počet a obsah nevyznačil na spisovém obalu) a že přihláška pohledávky navrhujícího věřitele došla soudu 13. 11. 1997 a byla založena jako svazek č. 9.

Ze spisu není zřejmo, zda spisový materiál byl odvolacímu soudu předložen se všemi do té doby soudu prvního stupně došlými přihláškami, nebo zda zvláštní svazky spisů, tyto přihlášky obsahující, připojeny nebyly (ve shodě s častou praxí konkursních soudů). Posouzení obou možných procesních situací však nutně musí vést k závěru, že řízení trpí vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí odvolacího soudu ve věci.

V případě, že součástí spisového materiálu předloženého odvolacímu soudu byly i došlé přihlášky pohledávek věřitelů do konkursu (včetně přihlášky navrhujícího věřitele), měl odvolací soud vyvodit příslušné procesní důsledky z informace o tom, že dokládaná pohledávka byla věřiteli pravomocně přisouzena již v roce 1995. V žádném případě neměl o věci rozhodnout před ověřením této skutečnosti, přičemž závěr, že tomu tak je, jej zbavoval možnosti učinit o existenci pohledávky úsudek, který je v rozporu s výrokem pravomocného rozsudku Krajského obchodního soudu v Ostravě ze dne 2. října 1995.

Jestliže soud prvního stupně nepředložil spis odvolacímu soudu s přihláškami věřitelů, pak jednal v rozporu s ustanovením § 210 odst. 3 o. s. ř., jež předpokládá, že soud prvního stupně předloží spis soudu vyššího stupně (odvolacímu soudu, dovolacímu soudu) k rozhodnutí o opravném prostředku (odvolání, dovolání) se všemi jeho součástmi; součástí konkursního spisu pak - jak dokládají citovaná ustanovení kancelářského řádu - byly a jsou i přihlášky pohledávek věřitelů do konkursu, a to bez

zřetele k tomu, zda pro ně byly založeny zvláštní svazky spisu. Nastala-li taková situace, měl si odvolací soud chybějící součást spisového materiálu vyžádat; zůstal-li v uvedeném směru nečinný a o věci rozhodl, pak i tímto chybným postupem přispěl k tomu, že se k němu nedostala (z pohledu argumentace obsažené v rozhodnutí významná) informace o tom, že dokládána pohledávka byla věřiteli pravomocně přisouzena a že rozsáhlé úvahy na téma její existence (samy o sobě překračující meze přezkumné činnosti odvolacího soudu) již v jeho rozhodnutí (se zřetelem k ustanovení § 159 odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř.) nemají místa. Přitom skutečnost, že spisový materiál je neúplný (že mu nebyly předloženy došlé přihlášky), musela být odvolacímu soudu známa nejen ze spisového přehledu, nýbrž i z toho, že v číslování spisu je mezera (za č. l. 56 pokračuje spis č. l. 75), kterou původně (zřejmě před vynětím do zvláštních svazků spisu) zaplňovaly právě přihlášky pohledávek věřitelů do konkursu. Uvedené opět dokládá spisový přehled, v němž byla došlým přihláškám vyhrazena právě č. l. 57 až 74 (přihláška navrhujícího věřitele byla původně zařazena na č. l. 66 spisu).

Praxe konkursních soudů, které přihlášky pohledávek věřitelů do konkursu začasť nepředkládají soudu vyššího stupně k rozhodnutí o opravném prostředku jako součást procesního spisu, nemá oporu v procesních předpisech a lze ji tolerovat pouze za předpokladu, že obsah těchto přihlášek nemůže mít žádný vliv na obsah rozhodnutí soudu vyššího stupně. O takový případ však v dané věci nešlo. V řízení o opravném prostředku proti usnesení, jímž soud prvního stupně prohlásil konkurs na majetek dlužníka, je naopak pravidlem, že obsah přihlášek význam pro rozhodnutí soudu (z hlediska posouzení, zda navrhující věřitel doložil pohledávku za dlužníkem, jakož i co do naplnění požadavku plurality dlužníkových věřitelů) má.

Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadené usnesení pro vadu odvolacího řízení, jež mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí odvolacího soudu ve věci, zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, 2 a 5 o. s. ř.). Za dané situace již Nejvyšší soud pokládal za nadbytečné zabývat se dovoláním též z pohledu v něm uplatněného dovolacího důvodu.

Tímto kasačním usnesením se odklízují účinky zrušení konkursu nastalé v souvislosti s vydáním napadeného usnesení, s tím, že účinky prohlášení konkursu budou posuzovány v intencích usnesení soudu prvního stupně (od 17. 10. 1997), pouze s tou změnou, že pro právní jednání učiněná v době od vydání usnesení odvolacího soudu (od 1. 4. 1999) do jeho zrušení Nejvyšším soudem bude nezbytné respektovat i úpravu obsaženou v ustanovení § 243 odst. 2 o. s. ř.

Se zřetelem k účinkům tohoto kasačního usnesení bude úkolem soudu prvního stupně doručit je a zveřejnit je postupem dle § 13 odst. 4 a 5 stávajícího znění ZKV, s tím, že bude třeba dbát i toho, aby při zveřejnění rozhodnutí bylo v případě potřeby dáno najevo, že účinky zveřejnění nastaly jiného dne, než kdy bylo usnesení vydáno.